

## ÜLESTÕUSMISAJA V PÜHAPÄEV AD 2020

Js 32:15–20 (Rm 8:9–11; Jh 17:6–10)

15 kuni<sup>1</sup> meie peale valatakse Vaim ülalt. Siis saab kõrb viljapuuaiaks ja viljapuuaeda hakatakse pidama metsaks.

16 Siis elab õigus kõrbes ja õiglus võtab aset viljapuuaias.

17 Ja õigluse vili on rahu, õigluse tulemuseks püsiv rahulik elu ning julgeolek.

18 Ja mu rahvas elab rahu eluasemel, kindlais elamuis ning häirimatuis hingamispaigus,

19 kui sajab rahet, mets langeb maha ja linn vajub madalusse.

20 Õnnelikud olete teie, külvajad kõigi vete ääres, kes te võite härja ja eesli jalga lasta vabalt joosta.

### Sissejuhatus

Prohvet Jesaja tegutses Juuda kuningate Ussija, Jootami, Aahase ja Hiskija päevil (Js 1:1), s.t 8. sajandi teisel poolel (umbkaudu ajavahemikus 740–686) enne Kristuse sündi. Tegemist oli Assüüria impeeriumi tõusuajaga, mille tulemusena aastal 722/721 hävitati Iisraeli kuningriik ning aastal 701 allutati ka Juuda kuningriik Assüüria ülemvõimule. Jesaja näeb selle keskse põhjusena Iisraeli taganemist Jumalast, mille tulemuseks ongi jumaliku karistusena Jumala rahvast tabav häving välisvaenlaste käe läbi. Jumala eesmärgiks ei ole oma rahvast lõplikult hävitada, vaid teda karistuse abil puhastada, uuendada ja taas üles ehitada.

Jumal hoiatab oma rahvast ühe suurvõimu (Assüüria) vastu teiselt (Egiptuselt) abi otsimise eest ning toob Iisraeli saatuse Juudale hirmutavaks eeskujuks, kinnitades ühtlasi oma kavatsust oma rahvale pärast karistamist armu anda ning nuhelda omakorda neid, keda ta on kasutanud oma rahva karistamisel.

Jumal töötab oma rahvale elu rahu ja õigluses, sidudes selle õiglase kuninga valitsema asumisega ning kinnitades, et kui Tema rahvas loobub kurjast ja on valmis elama õiguses ning rääkima tõtt, siis antakse tema süü andeks, ta päästetakse ja ta võib oma maal elada igavesti.

Uue alguse töötus on lahutamatult seotud sellele eelneva – ja koguni selle uue algusega kaasneva – Jumala kohtuga. Muuhulgas tähendab see, et saab selgeks, kes on ülekohtune ja kes õige, nii et «jõledat ei hüüta enam õilsaks ja petist ei nimetata

---

<sup>1</sup> EELK Kirikukäsiraamatu Lugemiste raamatus «Kui meie peale valatakse Vaim ülalt, siis...» Originaalis on tegemist üleminekuga hädakuulutusele uue alguse töötusele, mis täitub siis, kui Jumal valab välja oma Vaimu: «Sest palee jääb maha, linna lärm lakkab, templiküngas ja vahitorn muutuvad igavesti kõledaiks väljadeks, metseelilete rõõmuks, karjadele karjamaaks, kuni meie peale valatakse Vaim ülalt.»

auliseks» (Js 32:5). Maa uueksaamine saab teoks üksnes siis, kui sellel elavad inimesed saavad uueks ning loobuvad igasugusest kurjast. Hävitaja osaks saab häving, õige aga, kes räägib tõtt ja põlgab omakasu, saab kogeda igavest rahu ja õnnistust (vrd Js 33).

Töötatud õnnele eelnevad ja vastanduvad katsumused, mille põhjuseks on rahva patt, tulevad aga igal juhul. Seepärast hoiatab prohvet Jeruusalemma elanikke nii lootuse panemise eest suurvõimude (Egiptuse) kaitsele kui ka liigse muretuse ja enesekindluse eest: «Muretud naised, tõuske üles, kuulake mu häält; hooletud tütreid, kuulake mu kõnet! Veel aasta ja mõned päevad, siis te, hooletud, värisete, sest viinamarjalõikusel on lõpp, korjamist enam ei tule.» (Js 32:9–10)

Jesaja raamatus põimuvad pidevalt kohtu- ja hukatusekuulutus ühelt poolt ning julgustavad tulevikutootused teiselt poolt. Täpselt nii on see ka 32. peatükis (ning sellele eelnevates ja järgnevates).

### Keelelisi märkuseid

**Kuni meie peale valatakse** – עַד־יַעֲרָה עָלֵינוּ – sõna עָרָה tähendab siin «välja valama», «[tühjaks] valama».<sup>2</sup>

**Ülalt** – מִמָּרוֹם – sõna מָרוֹם tähendab «kõrge koht».

**Kõrb** – sõna מִדְּבָר esmatähenduseks ei ole mitte kuiv, veeta kõrb, vaid pigem asustamata, viljelemata maa, mida muuhulgas tarvitatakse loomade karjatamiseks.

**Viljapuuaiaks** – לְכַרְמֶל – sõna כַּרְמֶל – «istandus», «viljapuuaed» – tähendusvarjundiks on eriline viljakus (ning selles valminud viljade eriline väärtuslikkus).

**Metsaks** – לִיעֵר – sõna יַעַר tähendab nii «[tihe] mets» kui ka «voolav tihe kärjemesi» (Ül 5:1).

**Siis elab** – וְשָׁכַן – sõna שָׁכַן tähendab «[elama] asuma», «aset võtma».

**Ja õiglus** – וַיִּדְקָה – sõna יִדְקָה – «õigus», «õiglus» – tuleneb verbist יָדַק – «õige olema», «sirge olema» – ning tähistab nii seadustega kui ka õiglustundega kooskõlas olevat toimimist ja eluviisi, samuti sirgjoonelisust, ausust ja kõlbelist kõverusetust.

**Õigus** – מִשְׁפָּט – tulenedes verbist שָׁפַט – «kohut/õigust mõistma», «valitsema», «juhtima», «karistama» – tähistab מִשְׁפָּט eeskätt kohtumõistmist ja -otsust, laiemalt igasugust [Jumala] seadust, korraldusi ja seadmisi (juhtnööre).

<sup>2</sup> S.t tegemist ei ole mitte «natukese» Vaimuga, vaid «kogu» Vaimuga, kelle Jumal oma rahva peale valab.

**Võtab aset** – תָּשַׁב – sõna יָשַׁב tähendab «istet võtma», «paigale jääma».

**Vili** – sõna מַעֲשֵׂה tuleneb verbist עָשָׂה – «tegema», «töötama», «valmistama», «tootma» – ning tähendab «tegu», «töö», «saavutus», «töötulemus», «töövili».

**Rahu** – sõna שָׁלוֹם tähendus on märksa laiem kui üksnes «rahu» – see tähistab ka terviklikkust, tervist, heaolu, kindlustunnet, head läbisaamist, üksmeelt, kooskõla.

**Tulemuseks** – וְעַבְדָּתָּ – sõna עָבַד tuleneb verbist עָבַד – «[kellegi heaks] töötama», «teenima» – ning tähendab «töö», «teenistus», «töökohustus».<sup>3</sup>

**Püsiv** – עַד־עוֹלָם – sõna עוֹלָם tähistab [mõõtmatult] pikka aega, kauget, tundmatut tulevikku, igavikku.

**Rahulik elu** – הַשְׁקֵט – sõna שָׁקֵט tähistab rahulikku, vaikset, häirimatut olekut.

**Ning julgeolek** – וְבִטָּח – sõna בָּטַח tuleneb verbist בָּטַח – «usaldama», «[kellegi peale] kindel olema» – ning tähendab «kindlus», «julge olemine».<sup>4</sup>

**Elab** – וַיֵּשֶׁב – vt ülal sõna יָשַׁב kohta öeldut.

**Eluasemel** – בְּנוֹה – sõna נוֹה tuleneb verbist נוֹה – «istet võtma», «puhkama» – ning tähendab «asupaik», «eluase», ka «puhkepaik», vahel tõlgitakse ka «karjamaa».

**Kindlais** – מִבְּטָחִים – sõna מִבְּטָח tuleneb nagu ülalolev sõna בָּטַח verbist בָּטַח ning tähendab «usaldus», «kindlus», «lootus», ka «varjupaik».

**[Ja] elamuis** – וּבְמִשְׁכְּנֹתַי – sõna מִשְׁכָּן tuleneb verbist שָׁכַן – «[elama] asuma», «aset võtma» – ning tähendab «eluase», konkreetselt ka «telk»<sup>5</sup>.

**Häirimatuis** – שֵׁשֶׁת־נָנוּחַ – sõna שָׁנַן tuleneb verbist שָׁנַן – «vaikne olema», «rahulik olema», «muretu olema» – ning tähistab rahulikkust, kindlustunnet, muretust, isegi hoolimatust.<sup>6</sup>

<sup>3</sup> Vrd 1739. aasta tõlkega: «Ja õigusse töö peab rahho ollema, ja õigusse assi rahholinne ello ja julgus iggaweste...»

<sup>4</sup> 1Ms 34:25 on see sõna viimastes eestikeelsetes piiblitõlgetes millegipärast tõlgitud «takistamatult» varasema «julgesti» asemel.

<sup>5</sup> Näiteks on see Moosese raamatutes eelistatud sõna kõrberännakul rajatud Jumala «elamu» kohta.

<sup>6</sup> Jesaja kasutab seda sõna samas peatükis eespool salmides 9 ja 11: «Muretud naised, tõuske üles... Vabisege, muretud...»

**Ning...hingamisaigus** – וּבְמִנוּחָת – sõna מְנוּחָה tähendab «puhkus», «kosutus», ka «puhkepaik», «hingamisaik».

**Kui sajab rahet, mets langeb maha** – וּבְרֹד בְּרֹדֶת הַיַּעַר – tegemist on raskestimõistetava väljendiga, mida võib tõlkida mitmel viisil, nt «Ja sajab rahet, langedes metsa peale» või «Kui mets [rahena] maha langeb».<sup>7</sup>

**Ja linn vajub madalusse** – וּבְשִׁפְלָה תִּשְׁפַּל הָעִיר – sõna שָׁפַל tähendab «madal olema», «madalaks vajuma», «alandatud saama». Sõna שִׁפְלָה tuleneb verbist שָׁפַל ning tähendab «madalus», «alandus», «madal koht».<sup>8</sup>

**Õnnelikud olete teie** – אֲשֶׁר־יִכֶּם – sõna אֲשֶׁר tuleneb verbist אָשַׁר – «otse/sirgelt käima», «edasi minema», «edenema», «õnnestuma», «õnnis[tatud] olema» – ning tähistab õnnelikkust, õnnistatust, õndsust.

### Sisuline analüüs

Jesaja raamatu 32. peatükk algab töotusega õiglasest kuningast ja õigust järgivatest rahvajuhtidest, kes on oma rahvale «otsekui pelgupaik tuule või ulualune vihmahoo eest, otsekui veeojad põuases paigas, otsekui võimsa kalju vari märga igatseval maal» (Js 32:2). See töotus järgneb 31. peatüki hoiatusele mitte loota Egiptuse abile Assuri vastu, kuna kui Assur langeb, siis mitte mõõga läbi, vaid hirmust Issanda ees.

See õiglane kuningas, keda prohvet ei identifitseeri, saab valitseda üksnes Jumala väes – ning viimselt ongi selleks Issand ise, kes päästab oma rahva [nii Egiptuse kui] Assüüria käest ja toob ülekohtu asemel esile õiguse mitte ainult valitsejate, vaid kogu rahva elus.

See töotus ei tähenda üleskutset muretuseks ega hoolimatuseks. Vastupidi, just siis, kui inimesed on loomupäraselt muretud, nagu näiteks õnnestunud viinamarjasaagi kogumisel ja pühitsemisel, murrab sisse sellest samast hoolimatusest ja muretusest – hoolimatusest Jumala ja Tema Seaduse suhtes – tingitud karm reaalsus: «Siis lüüakse endile vastu rindu toredate põldude pärast, viljakate viinapuude pärast, minu rahva põllumaa pärast, mis kasvatab kibuvitsu ja ohakaid, jah, kõigi lusthoonete pärast selles ülemeelikus linnas. Sest palee jääb maha, linna lärm lakkab, templiküngas ja vahitorn muutuvad igavesti kõledaiks väljadeks, metseeslitele rõõmuks, karjadele karjamaaks...» (Js 32:12–14)

<sup>7</sup> Seda kohta on tõlgendatud ka julgustusena: «Kui sajab rahet, siis langeb see [vaid] metsa peale», s.t ei taba ei inimesi ega seda, mida nad eluks vajavad (näiteks põlluvilja).

<sup>8</sup> Jesaja kasutab sarnaseid väljendeid nii Iisraeli vaenlaste kohta (nt Js 25:12) kui Jeruusalemma enda kohta (nt Js 29:4). Ka Js 32:19 võib mõista nii Iisraeli kui tema vaenlaste kohta käivana.

Kuni Issand pöörab taas oma rahva saatuse: «...kuni meie peale valatakse Vaim ülalt.» (Js 32:15) Muutus, mida Jumal oma rahvale töötab, peab olema eeskätt sisemine: õigus ja õiglus, millest võrsuvad rahu, kindlus ja julgeolek.

Kuna eelnevalt on kõneldud sellest, kuidas ülekohtu viljana Jeruusalemma ja tema rahva peale tulev Jumala karistus muudab põllud viljatuiks tühermaiks, siis nüüd töötatakse vastupidist: Issand mitte ainult ei taasta endist, vaid loob uut ja kingib seninägematu külluse: kõrbest saab rikkalik viljapuuaed ja istandused suured kui mets (ning nende vili on hurmav kui voolav ja tihe kärjemesi).

Inimesed, keda varem hoiatati muretuse ja hoolimatuse eest, võivad nüüd elada igavesti kindlalt ja julgesti, segamatult ja häirimatult – elada, justkui kogu elu olekski lõpmatu hingetõmbeaeg, värskendav ja kosutav puhkus.

Isegi rahet ei ole neil karta, sest see tabab vaid metsa. Ning linnamüürid – kui need langevad, mis sellest: kui on tõeline, igavene rahu ja julgeolek, pole müüridel tähtsust. Või õigemini: madalus, alandlikkus Issanda ees ongi tõeline, kõrgemaistki müüridest tõhusam kaitse.

Nagu ülal viidatud, võib Js 32:19 tõlgendada mitmeti. Võib-olla käib see nendesamade suurvõimude kohta, kelle ees Iisrael vaheldumisi ühe või teise poole kaldudes ja ühe või teise vastu kaitset otsides hirmu tundis: Egiptus langeb kui rahest tabatud ning Assur alandatakse maa madalusse... Jumala rahvas aga võib elada julgesti.

Ta võib elada julgesti ja, nagu juba öeldud, seninägematus külluses. Alles äsja on räägitud kõrbest, kibuvitstest ja ohakatest, kõledaist väljadest – nüüd aga kinnitatakse, et Jumala rahvas saab külvata kõikide vete ääres ning lasta oma loomadel vabalt joosta.<sup>9</sup>

Järgnevates peatükkides kinnitab Issand oma tahet oma rahvas päästa, muuhulgas ka seeläbi, et Ta teda ülekohtu eest karistab, talle viimselt tema süü andestab ja ta patust pöörab. Jumal karistab ka neidsamu paganarahvaid, keda Ta on oma rahva karistamiseks tarvitanud, ning kinnitab Jesaja 35. peatükis veelkord töötust Iisrael lunastada: «Ja Issanda vabaksostetud pöörduvad tagasi ning tulevad Siionisse hõisates. Nende pea kohal on igavene rõõm: rõõm ja ilutsemine valdavad neid, aga kurbus ja ohkamine põgenevad ära.» (Js 35:10)

---

<sup>9</sup> Kas sellepärast, et vilja on nii rohkesti, et midagi ei juhtu ka siis, kui loomad seda hävitavad, või sellepärast, et külvalust pinda on nii laialt, et seemne korralikult mulda saamiseks tuleb lasta see loomadel sisse tallata. – Igal juhul on siin tegemist, nagu öeldud, pildiga seninägematust küllusest.

## Jutluseks

Ülestõusmisaja viienda pühapäeva ladinakeelne nimi *Cantate* – «Laulge» – on pärit missa vanakiriklikust algussalmist: «Laulge Issandale uus laul, halleluuja, sest Issand on teinud imetegusid, halleluuja, Tema on ilmutanud oma õigust paganate silme ees, halleluuja, halleluuja, halleluuja.» (Vrd Ps 98:1j)

EELK jumalateenistuste käsiraamatu järgi on pühapäeva teemaks «Taevariigi kodanikuna maailmas» ning 1. lugemisaastal loetavad vanakiriklik Epistel (Jk 1:17–21) ja Evangeelium (Jh 16:5–15) toovad esile kristlaste kui Jumala väe ja Vaimu läbi uuestisündinute kohustuse ütelda lahti patust ning elada uut elu tões ja õiguses.<sup>10</sup>

2. lugemisaasta Epistlis (Rm 8:9–11) kinnitab apostel Paulus usku sellesse, et Jumal, kes on Kristuse surnuist üles äratanud, teeb Temas elavaks ka kõik need, kelles elab Tema Vaim, ning Evangeeliumis (Jh 17:6–10) palub Jeesus oma ülempreesterlikus palves Isa omade pärast, kes on võtnud vastu Tema elutoovad sõnad ja Temasse uskunud, et Tema ise võiks olla nendes kirkastatud.

Seoseks Vana Testamendi lugemisega on ühelt poolt Jumala lunastustööd Tema rahvale ning selle viimne teostumine Pojas, meie Lunastajas Jeesuses Kristuses, teisalt aga lunastusega kaasnev sisemise muutmise kohustus. Jutlusetekstile eelnevates salmides illustreeritakse seda näiteks nõnda: «Siis pole nägijate silmad suletud ja kuuljate kõrvad panevad tähele. Läbematute süda õpib tundma tõe ja kogelejate keel ruttab selgesti rääkima.» (Js 32:3j)

Jumal valab välja (on valanud välja) oma Vaimu, kes teeb meie surelikud ihus elavaks (vrd Rm 8:11) ning kelle uuendav ja eluandev vägi saab erilise selgusega teoks seal, kus see tundub olevat kõige ebatõenäolisem: «Siis saab kõrb viljapuuaiaks ja viljapuuaeda hakatakse pidama metsaks. Siis elab õigus kõrbes ja õiglus võtab aset viljapuuaias.» (Js 32:15j)

Lunastus, jumalik pääste ja õnnistus ei too (vähemalt esialgu) kaasa kõigi katsumuste lakkamist – ikka võib tulla rahet ja linnamüüridki võivad variseda. Kuid kõige selle keskel on õnnistatud ja õnnelikud need, kes teevad õiguse tööd ning kannavad rahu ja õigluse vilja: nad on nagu külvajad, kellel ial ei puudu maad niisutavad ja viljakaks tegevad veed.

---

<sup>10</sup> «Me kuulsime manitsust laulda Issandale uus laul. Uus inimene tunneb uut laulu. Laul on rõõmu väljendus, ja kui me hoolikalt järele mõtleme, armastuse väljendus. Niisiis, kes mõistab armastada uut elu, see mõistab laulda ka uut laulu. Uue laulu pärast peame siis panema tähele, mis on uus elu... Elu ei tohi anda laulule vastupidist tunnistust... Tahate laulda kiitust Jumalale? Siis olge, mida te laulate! Teie olete Tema kiitus, kui õigesti elate.» (Augustinus, Sermo 34)

Aleksandria Klemens näeb prohveti sõnades härjast ja eelist (Js 32:20) ka vihjet Seaduse ikke all oleva Vana Testamendi rahva ning justkui metseeslitena ringi jooksvate paganarahvaste ühes usus kokku kogumise kohta.<sup>11</sup> Gregorius Suur aga leiab, et prohvet peab «kõigi vete» all silmas hea tahtega inimesi, kes võtavad kuulda usukuulutust<sup>12</sup>, ning «kõigi vete ääres» külvamine ongi Jumala sõna kuulutamine kõigile maailma rahvastele<sup>13</sup>.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jumal ei jäta oma rahvast – ega kogu inimkonda – tema pattude pärast maha, vaid töötab ta päästa ja lunastada.
2. Jumal on meid oma Pojas, meie Õnnistegijas Jeesuses Kristuses patu, surma ja kuradi meelevallast päästnud ning meile uue elu kinkinud.
3. Uus elu Kristuses tähendab elu Jumala Vaimus, õiguses ja tões – ning nendest võrsuvas enneolematus õnnes, mida ei suuda varjutada isegi välised katsumused või nurjumised. See ei ole mitte ainult meile kingitud uus võimalus, vaid ka uus vastutus, millega kaasneb kohustus elada mitte nagu need, kes on patus surnud, vaid nendena, kes on koos Kristusega Jumala Vaimu läbi surnuist üles äratatud.

---

<sup>11</sup> Stromata VI, 1.

<sup>12</sup> Moralia in Job XIX, 9.

<sup>13</sup> Ibid. XXXI, 9.